

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nauka.com.ua](http://www.economy.nauka.com.ua) | № 7, 2020 | 30.07.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.7.67](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.67)

УДК 330.3/316.35

С. В. Бойда,
к. е. н., асистент кафедри обліку і оподаткування,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID: 0000-0002-5892-0104
М. І. Колосінська,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID: 0000-0003-1544-1100

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ТА ЇХ РОЛЬ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

S. Boyda
PhD in Economics, Assistant of the Department of Accounting and Taxation,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
M. Kolosinska
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

PECULIARITIES OF FUNCTIONING OF HOUSEHOLDS AND THEIR ROLE IN SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

Метою написання статті було дослідження домогосподарства як одного з основних суб'єктів економічної системи; аналіз сучасного стану, тенденцій та проблем функціонування вітчизняних домогосподарств. У статті розглянуто основні показники, які характеризують розвиток домогосподарств; проведено аналіз динаміки сукупних ресурсів і сукупних витрат домогосподарств України за 2015-2019 рр. Виявлено, що створені на державному рівні стимули до зростання підприємницької діяльності і самозайнятості домогосподарств могли б дати позитивні наслідки для розвитку економіки. Досліджено масштаби та динаміку змін заощаджень вітчизняних домогосподарств; з'ясовано основні мотиви здійснення заощаджень домогосподарствами. Доведено наявність прямого безпосереднього зв'язку між розміром доходів та розміром заощаджень, а також проаналізовано сукупність другорядних факторів, які впливають на масштаби заощаджень. Розглянуто найбільш перспективні форми трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиційні ресурси. На основі проведеного дослідження, запропоновано комплекс ефективних рішень щодо покращення соціально-економічного становища українських домогосподарств.

The purpose of this article was to study the household as one of the main actors in the economic system; analysis of the current state, trends and problems of functioning of domestic households. The article considers the main indicators that characterize the development of households; an analysis of

the dynamics of total resources and total expenditures of households in Ukraine for 2015-2019. It was found that most of their household income is spent on consumption. It was found that the incentives created at the state level for the growth of entrepreneurial activity and self-employment of households could have positive consequences for economic development. The scale and dynamics of changes in savings of domestic households for 2015-2019 are studied; the main motives for household savings are clarified. There is a direct link between income and savings. A set of secondary factors that affect the scale of savings is analyzed. The distribution of households according to the self-assessment of their income level is studied. It was found that almost 50% of households did not save, although they assessed their income level as sufficient. Factors influencing the amount of unorganized household savings are described. The most promising forms of transformation of household savings into investment resources are considered. Based on the study, a set of effective solutions is proposed to improve the socio-economic situation of Ukrainian households, the main of which are: the implementation of social policy of the state aimed at stimulating income from efficient work; encouraging private initiative for entrepreneurial activity; development of a flexible labor market; promoting the development of the financial instruments market; increasing the financial literacy of the population. It is determined that in recent years the share of savings in the total income of the population tends to decrease, and real incomes of the population also decrease. It is proved that in Ukraine two tasks need an urgent solution. The first is the implementation of a set of practical measures aimed at increasing real household incomes. The second is to encourage households to make savings in the form of an increase in financial assets.

Ключові слова: домогосподарство; сукупні ресурси; сукупні витрати; заощадження; інвестиційні ресурси; соціально-економічний розвиток.

Keywords: household; aggregate resources; aggregate expenditures; savings; investment resources; socio-economic development.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Домогосподарство як первинна економічна одиниця, в умовах ринкових відносин відіграє активну роль у всіх соціально-економічних процесах, що відбуваються у суспільстві, і ця роль у подальшому повинна зростати, оскільки сучасне домогосподарство може стати підґрунтям економічного добробуту і локомотивом економічного зростання нашої держави. Складовою функціонування домогосподарств є формування ними заощаджень, що можуть бути залучені як інвестиції у фінансовий оборот держави на внутрішньому ринку та навіть частково стати заміною запозиченням коштів державою на зовнішніх ринках. У зв'язку з цим актуалізуються питання дослідження шляхів підвищення життєвого рівня населення, збільшення споживчої активності домогосподарств, способів перетворення заощаджень домогосподарств на інвестиційні ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження сутності поняття «домогосподарство», особливостей поведінки домогосподарств у сфері споживання, вивчення ролі домогосподарства як суб'єкта економічної системи здійснили такі вітчизняні науковці, як Кізіма Т. [7], Пікулик О.І. [9], Федоренко В.Г. [15], Ціщик Р.В. [17], Чабан Г.В. [18]. Дослідженням політики домогосподарств у сфері заощаджень, можливості трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси економіки, впливу заощаджень на економічний розвиток займалися такі вчені, як Мітал О.Г. [8], Піонт Н.С. [10], Циток Р.П. [16] тощо. Однак, динамічні зміни макроекономічної ситуації в Україні зумовлюють необхідність поглибленого дослідження ролі домогосподарств в соціально-економічному розвитку з врахуванням сучасних реалій.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану вітчизняних домогосподарств та визначення їхньої ролі в економіці України; виявлення тенденцій та проблем розвитку домогосподарств; аналіз мотивів та динаміки заощаджень домогосподарств; пошук ефективних рішень щодо покращення соціально-економічного становища українських домогосподарств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Домашні господарства – це економічні одиниці у складі однієї або більше осіб, які постачають економіці ресурси та використовують отримані за них гроші для купівлі товарів і послуг з метою задоволення власних потреб [5]. Хоча термін «домогосподарство» має багаторічну історію, в економічній теорії він трактувався і трактується сьогодні по-різному. Наприклад, представники неокласичного напрямку розглядали домогосподарство на мікрорівні, акцентуючи увагу на принципі раціональної поведінки споживача щодо розподілу доходів між споживанням і заощадженням. Представники кейнсіанського напрямку вважали за доцільне розглядати не окремо взяте домогосподарство, а їх сукупність. Дійсно, практика підтверджує, що сукупний обсяг попиту, який

пред'являють домогосподарства, а також загальний обсяг пропонування та заощаджень, значною мірою впливають на макроекономічні величини і темпи зростання економіки. Варто зауважити, що економічна наука довгий час не приділяла належної уваги проблемам сімейної (родинної) економіки, і тільки завдяки піонерським розробкам відомого американського вченого, лауреата Нобелівської премії з економіки (1992 р.) Г.С. Беккера сімейна економіка стала предметом ґрунтовного дослідження [7, с. 25].

За визначенням Державної служби статистики України, домогосподарство – це сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. Ці особи можуть перебувати в родинних стосунках, або стосунках свояцтва, не перебувати у будь-яких з цих стосунків, або бути і в тих, і в інших стосунках. Домогосподарство може складатися з однієї особи [14, с. 78]. Динаміку кількості, сукупних ресурсів та витрат домогосподарств за 2015-2019 рр. можна побачити у таблиці 1. Кількість домогосподарств протягом досліджуваного періоду має тенденцію до зменшення і у 2019 р. порівняно з 2015 р. зменшилась на 192 одиниці. Середній розмір домогосподарства при цьому фактично не змінився і складає 2,58 осіб. Сукупні ресурси у середньому на місяць на одне домогосподарство зростають: у 2016 р. порівняно з 2015 р. на 19,2%; у 2017 р. порівняно з 2016 р. – на 30,9%; у 2018 р. – порівняно з 2017 р. – 21,35; у 2019 р. порівняно з 2018 р. – на 22,4%. Безперечно, це позитивна тенденція, яка, проте, не дає можливості говорити про покращення соціально-економічного становища домогосподарств України, оскільки не враховує темпу інфляції. Крім того, у структурі ресурсів протягом всього досліджуваного періоду центральне місце займає оплата праці – цей показник коливається на рівні 50% у різні роки [2]. У той же час, частка доходів від підприємницької діяльності у 2015 році склала 5,5% і збільшилася у 2019 році лише до 6,5%. На нашу думку, саме на цей показник варто звернути увагу. Створені на державному рівні стимули до зростання підприємницької діяльності і самозайнятості домогосподарств України, могли б дати позитивні наслідки для розвитку економіки.

Таблиця 1.
Динаміка ресурсів та витрат домогосподарств за 2015-2019 рр*

Рік	Кількість домогосподарств, тисяч	Середній розмір домогосподарства, осіб	Сукупні ресурси, грн. (у середньому за місяць на одне домогосподарство)	Темп приросту сукупних ресурсів, %	Сукупні грошові витрати, грн (у середньому за місяць на одне домогосподарство)	Темп приросту сукупних витрат, %
2015	15073,7	2,59	5231,7	-	4952,0	-
2016	15033,4	2,58	6238,8	119,2	5720,4	115,5
2017	14985,6	2,58	8165,2	130,9	7139,4	124,8
2018	14934,9	2,58	9904,1	121,3	8308,6	116,4
2019	14881,7	2,58	12118,5	122,4	9670,2	116,4

*Джерело: сформовано та розраховано за даними [2].

Сукупні витрати у середньому на місяць на одне домогосподарство протягом 2015-2019 рр. також мають тенденцію до зростання. Темп приросту можна побачити у табл. 1. Це пов'язано, у першу чергу, із зростанням сукупних доходів. Разом з тим, необхідно розуміти, що витрати домогосподарств обчислюються у фактичних цінах. У структурі сукупних витрат домогосподарств частка споживчих витрат протягом досліджуваного періоду коливається на рівні 90-92%, з яких продукти харчування займають близько 50%, а, наприклад, освіта – приблизно 1%, відпочинок і культура – приблизно 1,5-2% [2]. Останні цифри зовсім невтішні. І позитивної динаміки щодо зміни структури сукупних витрат домогосподарств протягом досліджуваних років не спостерігається.

Таким чином, більшу частину своїх доходів домогосподарства спрямовують на споживання. Порівняно низький рівень доходів та високі ціни на продукти харчування є основними причинами того, що у структурі споживчих витрат більше половини припадає на продовольчі товари, що є дуже високим показником. Для порівняння у розвинутих країнах ринкової економіки цей показник не перевищує 20% [9, с. 305].

Якщо розглядати роль домогосподарств у соціально-економічному розвитку, то у цьому контексті особливу увагу необхідно приділити заощадженням домогосподарств, які у свою чергу можуть і повинні стати джерелом інвестицій. Збільшення заощаджень, крім економічного, має також соціальне значення, оскільки свідчить про підвищення життєвого рівня населення, формування середнього класу в суспільстві і посилення

фінансової незалежності домогосподарств. Сучасні дослідники виокремлюють наступні мотиви заощаджень домогосподарств: накопичення коштів для придбання товарів тривалого використання; підтримання належного рівня споживання у кризових умовах; покриття планових витрат, потреба в яких виникне у майбутньому (наприклад, накопичення коштів на літній відпочинок чи на отримання освіти); заощадження просто за звичкою або тому, що так роблять усі оточуючі; заощадження у розрахунку на отримання додаткового доходу від їх використання [8, с. 72]. Проте тут необхідно чітко усвідомлювати, що для фактичного здійснення заощаджень недостатньо тільки мотивів – у домогосподарства має бути фінансова можливість відкладати частину своїх доходів. Крім того, з точки зору можливості трансформації заощаджень у майбутні інвестиції найбільш вагому роль відіграє останній мотив здійснення заощаджень.

З точки зору економічної теорії, та частина доходу, що залишається невикористаною при витратах на поточні споживчі потреби, є заощадженнями домогосподарств. Вони дорівнюють різниці між доходами і поточним споживанням [15, с. 169]. Таблиця 2 відображає динаміку доходів, витрат та заощаджень населення України за 2015-2019 рр.

Таблиця 2.
Динаміка доходів, витрат та заощаджень населення за 2015-2019 рр*

Рік	Доходи, млн грн	Приріст доходів		Витрати, млн грн	Заощадження, млн грн	Приріст заощаджень млн грн	Питома вага заощаджень у доходах, %
		млн грн	%				
2015	1772016	-		1740943	31073	-	1,7
2016	2051331	279315	15,8	2038740	12591	-18482	0,6
2017	2652082	600751	29,3	2621444	30638	18047	1,2
2018	3129518	477436	18,0	3112747	16771	-13867	0,5
2019	3699346	569828	18,2	3812511	-116165	-100000	-

*Джерело: сформовано та розраховано за даними [3]; [4]; [6].

Для підтримання певного життєвого рівня за умови низьких поточних доходів українські домогосподарства часто беруть позики або використовують раніше заощаджені кошти, тобто мають місце «від'ємні заощадження» [9, с. 305]. Протягом досліджуваного періоду найбільший темп приросту доходів спостерігався у 2017 році – 29,3% (табл. 2). Відповідно, у цьому році заощадження становили 30638 млн грн, а їх приріст порівняно з 2016 р. – 18047 млн грн. Дані таблиці 2 підтверджують наявність прямого безпосереднього зв'язку між розміром доходів та розміром заощаджень. Необхідно звернути увагу, що питома вага заощаджень у доходах протягом всього досліджуваного періоду є мізерно малою і жодного разу не досягла 2%. У 2019 р. ситуація ще більше погіршилася, від'ємні заощадження склали 16165 млн грн. Зростання реальних доходів населення (з урахуванням інфляції) сповільнилося. У 2019 р. порівняно з 2018 р. реальні доходи населення зросли на 4,6% [6]. А це значно менше, ніж було у 2017-2018 рр. (зростання близько 11%) [6].

Таким чином, в реаліях української економіки, ми можемо говорити лише про потенційну можливість приросту інвестиційних ресурсів за рахунок залучення заощаджень домогосподарств у фінансовий оборот. Тут необхідно врахувати також те, що значна частина заощаджень вітчизняних домогосподарств тезаврується у вигляді готівки. Довіра до фінансової системи країни залишається, на жаль, на досить низькому рівні.

Заощадження домогосподарства переходить у категорію інвестиційного ресурсу тоді, як домогосподарство приймає рішення вкласти тимчасово вільні кошти в один з активів, що доступні на ринку. Переважно вибір здійснюється в залежності від схильності до ризику, доступності та бажаної прибутковості. Основним інструментом збереження заощаджень у неорганізованій формі в Україні виступає придбання валюти, а інструментами примноження коштів в організованій формі заощаджень – розміщення коштів населення на депозиті у банках [16, с. 77]. Серед факторів, які впливають на обсяг неорганізованих заощаджень домашніх господарств, виокремлюють такі:

- величина доходу і тривалість інтервалу між його отриманням і витрачанням. Якщо людина не впевнена у регулярності й достатності рівня своїх доходів, вона віддасть перевагу тому, щоби тримати заощадження в готівковій формі;

- ризик і невпевненість щодо майбутньої ставки відсотка. Якщо потреба в готівці може виникнути до закінчення терміну боргового зобов'язання, то є ризик, що покупка останнього може обернутися збитками порівняно з простим зберіганням грошей;

- недоліки зберігання готівки та ненадійність способів її отримання. Якщо людина без затримки може отримати необхідні їй кошти, то немає необхідності тримати непрацюючу готівку [10, с. 25].

Оцінити сукупний обсяг неорганізованих заощаджень населення надзвичайно важко через відсутність

достовірних статистичних даних щодо різних напрямів вкладення населенням коштів. Певним чином можна оцінити динаміку приросту заощаджень на основі даних офіційної статистики за результатами вибіркового обстежень домогосподарств (таблиця 3).

Таблиця 3.
Динаміка заощаджень домогосподарств за 2017-2019 рр.*

Показник	2017	2018	2019
Купівля акцій, сертифікатів, валюти, вклади до банків (грн, у середньому на міс. на домогосподарство)	237,46	242,8	364,65
Грошові витрати, грн	7198,01	7854,11	9001,45
% до грошових витрат	3,3	3,1	4,1

*Джерело: сформовано та розраховано за даними [1].

Як бачимо, таблиця 3 демонструє позитивну тенденцію щодо зростання заощаджень у абсолютній формі. Також у 2019 році частка заощаджень у грошових витратах склала 4,1% і збільшилася порівняно з аналогічним періодом 2018 року на 1%. У контексті даного дослідження, науковий інтерес становлять результати вибіркового обстеження, яке здійснювалося Державною службою статистики України щодо самооцінки домогосподарствами рівня своїх доходів (таблиця 4).

Таблиця 4.
Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів за 2015-2018 рр.*

Розподіл домогосподарств за самооцінкою рівня їх доходів протягом року (%):	2015	2016	2017	2018
було достатньо і робили заощадження	6,2	6,2	7,8	8,7
було достатньо, але заощаджень не робили	45,7	45,7	49,6	47,6
постійно відмовляли у найнеобхіднішому, крім харчування	43,2	44,0	38,1	40,2
не вдавалося забезпечити навіть достатнє харчування	4,9	4,1	4,5	3,5

*Джерело: сформовано та розраховано за даними [11]; [12]; [13].

Підсумки статистичного обстеження засвідчують, що майже 50% домогосподарств не робили заощаджень, хоча й оцінювали рівень свого доходу, як достатній для цього. З цього можна зробити висновок, що на здійснення заощаджень, крім основного фактора, яким є рівень доходів, впливає ціла сукупність інших факторів. На нашу думку, серед них варто виокремити наступні: культурні традиції; види доходів населення; ступінь довіри до фінансової системи; рівень інфляції; наявність фінансової інфраструктури; складність передбачення розвитку макроекономічних процесів; доступність інформації щодо рівня прибутковості від ощадної дії, страхування ризиків, державного контролю за розміром відсоткової ставки тощо. В умовах економічної нестабільності своєрідним видом заощадження є придбання домогосподарствами нерухомості, транспортних засобів, предметів тривалого користування і т.п. Це можемо спостерігати сьогодні на практиці в реаліях української економіки.

Нестабільність політичної ситуації, кризові явища в економіці України, військові дії, несприятлива епідеміологічна ситуація спричинили низку проблем для вітчизняних домогосподарств. Для зменшення негативного ефекту та покращення соціально-економічного становища вітчизняних домашніх господарств, на нашу думку, необхідним є:

- здійснення соціальної політики держави, спрямованої на стимулювання доходів від ефективної праці (трудової та підприємницької діяльності);
- заохочення приватної ініціативи до підприємницької діяльності шляхом запровадження вигідних умов кредитування, пільгового оподаткування, надання дотацій домогосподарствам-виробникам на розвиток їхньої діяльності;
- розвиток гнучкого ринку праці, який максимально сприяв би працевлаштуванню на території України;
- соціальну підтримку найуразливіших верств населення здійснювати шляхом інвестування в «зменшення бідності бідних», наприклад через забезпечення доступу до освіти, можливості працевлаштування і наявності «соціальної драбини»;
- сприяння розвитку ринку фінансових інструментів, зокрема розвитку споживчого, іпотечного кредитування, інститутів спільного інвестування і т.п.;
- підвищення фінансової грамотності населення, популяризація використання таких фінансових інструментів, як акції, облігації, вкладення в інвестиційні фонди тощо;
- боротьба з корупцією для зменшення тіньового сектору економіки, в тому числі отримання тіньових

доходів.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розвинений сектор домашніх господарств, який є активним учасником усіх економічних процесів, має бути метою розвитку української економіки. Доходи і заощадження домогосподарств у розвинених країнах широко використовуються як потужне джерело інвестицій. Однак протягом останніх років питома вага заощаджень у сукупних доходах населення має тенденцію до зменшення, зменшуються також і реальні доходи населення. Саме тому, в Україні нагального вирішення потребують два завдання. Перше – реалізація комплексу практичних заходів, спрямованих на збільшення реальних доходів домогосподарств. Друге – стимулювання домогосподарств до здійснення заощаджень у формі приросту фінансових активів. Реалізація цих завдань зможе дати поштовх соціально-економічному розвитку нашої країни. Варто зазначити, що питання підтримки оптимального співвідношення між споживанням і заощадженням домогосподарств є дуже важливим у сучасних умовах. Розвинуті ринкові країни мають значно вищу норму заощаджень, які трансформуються в інвестиційні ресурси. Саме тому аналіз досвіду стимулювання заощаджень інших країн набуває особливої актуальності і залишає поле для подальших досліджень у зазначеному напрямку.

Список літератури.

1. Витрати і ресурси домогосподарств України (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України). Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/gdvdg/Arh_vrduB_u.htm.
2. Демографічна та соціальна статистика / Доходи та умови життя. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/virdg.htm.
3. Доходи та витрати населення у 2017 році: Статистичний збірник. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2019/zb/02/zb_dvn2017.pdf.
4. Доходи та витрати населення у 2018 році: Експрес-Випуск. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2019/04/45.pdf>.
5. Енциклопедія сучасної України: веб-сайт. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20698.
6. Зростання доходів населення у 2019 році сповільнилося майже удвічі – Держстат: веб-сайт. URL: <https://thepage.ua/ua/news/zrostantnya-dohodiv-naselennya-u-2019-roci-spovilnilosya>.
7. Кізима Т. Домогосподарство як елемент економічної системи: сутність, еволюція та функції в умовах ринку. Вісник ТНЕУ. 2008. № 3. С. 22-36.
8. Мітал О.Г. Заощадження домогосподарств та їх трансформація в інвестиційні ресурси. Європейський вектор економічного розвитку. 2017. № 1 (22). С. 70-78.
9. Пікулик О.І. Проблеми та особливості функціонування домогосподарств в економіці України. Економіка і суспільство. 2017. Випуск 9. С. 302-306.
10. Піонт Н.С. Теоретичні аспекти формування заощаджень домашніх господарств. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 19. С. 22-26.
11. Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2019 року): Статист. збірник. 2019. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/08/zb_sdurd2018.pdf.
12. Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2018 року): Статист. збірник. 2018. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/06/zb_sdurd2017pdf.pdf.
13. Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2017 року): Статистичний збірник. 2017. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_sdrd_zb.htm.
14. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2019 році: статистичний збірник. Київ, 2019. 88 с.
15. Федоренко В.Г. Політична економія : Підручник. 2-ге вид. К.: Алерта, 2015. 487с.
16. Циток Р.П. Заощадження домогосподарств як незалучений інвестиційний ресурс. Економіка та держава. 2018. № 12. С. 74-80.
17. Ціщик Р.В. Статистичний аналіз стану та динаміки розвитку домогосподарств України з метою вдосконалення прийняття управлінських рішень щодо їх державної підтримки. Причорноморські економічні студії. 2016. Випуск 6. С. 57-62.
18. Чабан Г.В. Вплив домогосподарств на соціально-економічний розвиток України. Економіка та суспільство. 2017. Випуск 12. С. 159-162.

References.

1. State Statistics Service of Ukraine (2020), “Costs and resources of Ukrainian households (according to a sample survey of living conditions of Ukrainian households)”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/gdvdg/Arh_vrduB_u.htm (Accessed 19 July 2020).
2. State Statistics Service of Ukraine (2020), “Demographic and social statistics. Incomes and living conditions”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/virdg.htm (Accessed 19 July 2020).
3. State Statistics Service of Ukraine (2019), “Incomes and population growth in 2017: Statistical collection”,

available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2019/zb/02/zb_dvn2017.pdf (Accessed 18 July 2020).

4. State Statistics Service of Ukraine (2019), “Incomes and expenditures of the population in 2018: Express Issue”, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2019/04/45.pdf> (Accessed 19 July 2020).

5. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy (2020), available at: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20698 (Accessed 15 July 2020).

6. Ustymovych, Yu. (2020), “The growth of household incomes in 2019 slowed down almost twice - State Statistics Service”, available at: <https://thepage.ua/ua/news/zrostannya-dohodiv-naselennya-u-2019-roci-spovilnilosya> (Accessed 19 July 2020).

7. Kizyma, T. (2008), “Household as an element of the economic system: essence, evolution and functions in market conditions”, *Visnyk TNEU*, vol. 3, pp. 22–36.

8. Mital, O.H. (2017), “Household savings and their transformation into investment resources”, *Yevropejs'kyj vektor ekonomichnoho rozvytku*, vol. 1(22), pp. 70–78.

9. Pikulyk, O.I. (2017), “Problems and features of functioning of households in the economy of Ukraine”, *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 9, pp. 302–306.

10. Piont, N.S. (2018), “Theoretical aspects of household savings formation”, *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 19, pp. 22–26.

11. State Statistics Service of Ukraine (2019), “Household self-assessment of their income level (according to a sample household survey in January 2019): Statistician. collection. 2019”, available at: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/08/zb_sdurd2018.pdf (Accessed 20 July 2020).

12. State Statistics Service of Ukraine (2018), “Household self-assessment of their income level (according to a sample household survey in January 2018): Statistician. collection. 2018”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/06/zb_sdurd2017pdf.pdf (Accessed 20 July 2020).

13. State Statistics Service of Ukraine (2018), “Household self-assessment of the level of their income (according to a sample survey of households in January 2017): Statistical collection. 2017”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_sdrd_zb.htm (Accessed 20 July 2020).

14. State Statistics Service of Ukraine (2020), *Sotsial'no-demohrafichni kharakterystyky domohospodarstv Ukrainy u 2019 rotsi* [Socio-demographic characteristics of Ukrainian households in 2019], Kyiv, Ukraine.

15. Fedorenko, V.H. (2015), *Politychna ekonomiiia* [The political economy], 2nd ed, Alerta, Kyiv, Ukraine.

16. Tsytok, R.P. (2018), “Household savings as an uninvolved investment resource”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 74–80.

17. Tsischyk, R.V. (2016), “Statistical analysis of the state and dynamics of development of households in Ukraine in order to improve management decisions on their state support”, *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 6, pp. 57–62.

18. Chaban, H.V. (2017), “The impact of households on the socio-economic development of Ukraine”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 12, pp. 159–162.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2020 р.